

Bogusław Nadolski

Biuletyn liturgiczny (102)

Collectanea Theologica 71/4, 141-172

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN LITURGICZNY (102)

ZAWARTOŚĆ: I. Nowe wprowadzenie ogólne do edycji Mszału Rzymskiego 2000; II. Błogosławieństwo nowego źródła chrzcielnego w świetle *Księgi Błogosławieństw*.*

**I. NOWE WPROWADZENIE OGÓLNE DO EDYCJI
MSZAŁU RZYMSKIEGO 2000**

Dotychczasowe badania nad Mszałem Rzymskim Pawła VI z 1970 r. oraz praktyka wskazały na pewne słabe punkty. Owe spostrzeżenia doprowadziły do jego odnowy opartej na rzetelnych badaniach i dyskusjach w kręgach naukowych¹.

Jan Paweł II 13 stycznia 2000 r. zatwierdził III wydanie Mszału Rzymskiego. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów dekretem z 20 kwietnia 2000 r. ogłosiła jego wydanie jako wzorcowe. Nadal oczekujemy pełnego łacińskiego tekstu tej edycji, na której będzie się opierać nowe wydanie Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich. 8 lipca 2000 r. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów opublikowała nowe *Institutio Generalis Missalis Romani (Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego)*, wprowadzając do niego pewną liczbę poprawek i wyjaśnień. Mają one przeważnie charakter uzupełniający a zarazem uściślający. Poprawki te i wyjaśnienia dają odpowiedź na wiele wątpliwości, które mogły się zrodzić przy lekturze *Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* zamieszczonego w Mszałe Rzymskim z 1970 r.

Wierność tradycji

Już we wstępie autorzy odwołują się do obrzędowych rozporządzeń Jezusa dotyczących przygotowania uczyty paschalnej, stąd zaczerpnięto argument, że również Kościołowi wszystkich czasów Pan Jezus powierzył troskę nie tylko o spełnianie swego polecenia: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22, 19), ale i określanie

* Redaktorem Biuletynu liturgicznego jest Bogusław Nadołski TCh.

¹ Zob. F. Nikolaich, *Überlegungen zur Struktur des Meßordo für ein Meßbuch 2000*, Heiliger Dienst 51/3/1997, s. 179-189.

sposobów jego wykonania, by wierni wszystkich czasów mogli godnie i owocnie przeżywać Eucharystię².

W *Ogólnym Wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego* czytamy, że trzyczęściowa struktura liturgii eucharystycznej ma swą podstawę w gestach i słowach Jezusa podczas Ostatniej Wieczerzy.

1. Przygotowanie darów jest obrzędowym upamiętnieniem gestu Pana, który w czasie uczty paschalnej „wziął chleb”, a następnie „wziął kielich...”

2. Modlitwa eucharystyczna – „centralna i kulminacyjna część całej akcji eucharystycznej” – stanowi przedłużenie i aktualizację Jezusowej modlitwy „błogosławieństwa” wypowiedzianego nad chlebem oraz „dziękczynienia” wygłoszonego nad kielichem wina.

3. Obrzędy Komunii św. to uobecnienie gestów Jezusa, który połamał chleb, pod jego postacią dał uczniom do spożycia swoje Ciało, mówiąc: „Bierzcie i jedzcie, to jest Ciało moje” (Mt 26, 26; Mk 14, 22), a następnie podał im do picia kielich swojej Krwi (pod postacią wina), mówiąc: „Pijcie z niego wszyscy, bo to jest moja Krzew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów” (Mt 26, 27n.; Mk 14, 23n.).

„Kościół, pozostając wierny swemu zadaniu nauczyciela prawdy i strzegąc «rzeczy starych», czyli depozytu tradycji, spełnia również obowiązek rozważania i roztrępnego stosowania «rzeczy nowych» (por. Mt 13, 52)”³.

Przepisy dotyczące sposobu celebrowania liturgii nie są formą jurydycznego skrupowania wolności, ale zabezpieczeniem wspólnego dobra Kościoła przed arbitralnością inicjatyw osób prywatnych, choćby nawet byli kapłanami, przed niekontrolowaną samowolą, jaka mogłaby narazić członków Kościoła na to, że byliby pozbawieni autentycznej liturgii, której głównym Celebransem jest Jedyny, Wieczny Kapłan, Jezus Chrystus, a podmiotem jest zawsze cały Kościół, a nie jakieś ugrupowanie, zwołane z inicjatywy prywatnych osób czy religijno-społecznych liderów. Z tychże motywów posłuszeństwa, jakie obowiązują, prawo strzeże w liturgii jej *sacrum*. Księgi liturgiczne zawierają swoistą „partyturę”. Ale, ani teksty, ani przepisy zawarte w księgach liturgicznych nie są jeszcze liturgią! Muszą one zostać wprowadzone w czyn, ożywione przez Ducha Świętego, który posługuje się konkretnymi osobami, aby przez nie dokonywało się uświęcenie ludzi i oddawanie Bogu Ojcu należnej czci.

Przyjrzyjmy się teraz niektórym poprawkom i wyjaśnieniom *Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*, aby w ich świetle zrewidować naszą praktykę sprawowania Mszy św.

² Por. *Institutio Generalis Missalis Romani* (dalej: IGMR), *Prooemium*, nr 1.

³ *Tamże*, nr 15.

Dwie istotne zmiany

Według niektórych komentatorów największe znaczenie należy przypisać dwóm zmianom, nawiązującym do toczącej się w ostatnich latach dyskusji, którą sprowokowały w Kościele koła tradycjonalistyczne.

Pierwsza zmiana dotyczy kwestii postawy kapłana celebrującego Eucharystię. Czy, jak chcą tradycjoniści, winien on stać plecami do ludu? Instrukcja, z 1964 r., dokonująca reformy rytu trydenckiego, stwierdza ogólnie, że ołtarz w świątyni nie powinien przylegać do ściany, pozwalając celebransom w łatwy sposób obchodzić go, umożliwiając jednocześnie sprawowanie Mszy „twarzą do ludu”⁴. W nowej wersji Mszału Rzymskiego Kongregacja powtarza to sformułowanie, ale po słowach „twarzą do ludu” dodaje zdanie: „co jest pożądane, kiedykolwiek jest to możliwe”⁵.

Druga ze zmian, której należy przypisać największe znaczenie, dotyczy miejsca tabernakulum. Dotychczas mogło ono być umieszczone w osobnej kaplicy lub w prezbiterium, przy czym można było umieścić nieduże wprawdzie, ale odpowiednie tabernakulum na ołtarzu, przy którym sprawowano Eucharystię⁶. Nowe *Wprowadzenie Ogólne do Mszału Rzymskiego* pozostawia te dwie możliwości, ale uściśla, że tabernakulum nie może spoczywać na ołtarzu, na którym składana jest Najświętsza Ofiara⁷.

Śpiew znakiem radosnego wzruszenia serca

W czynnościach liturgicznych wśród innych równorzędnych śpiewów pierwsze miejsce zajmuje śpiew gregoriański, który Kościół uznaje za własny śpiew liturgii rzymskiej⁸. Jeśli chodzi o śpiewy podczas liturgii eucharystycznej, to nowe *Institutio Generalis Missalis Romani* podkreśla, że śpiewy zawarte w *Ordo Missae*, między innymi wezwanie „Baranku Boży...” nie mogą być zastępowane innymi śpiewami⁹. Tym samym, hymn: „Chwała na wysokości Bogu”, który z natury powinien być wykonywany w formie śpiewanej, nie może być zastępowany innym śpiewem. Sekwencje, które nie są obowiązujące poza Uroczystością Zmartwychwstania Pań-

⁴ Por. w. Kongr. Obrzędów, Instrukcja *Inter Oecumenici*, 26 IX 1964, nr 91, AAS 56 (1964) 898.

⁵ Por. IGMR, nr 299.

⁶ Por. w. Kongr. Obrzędów, *Instrukcja Eucharisticum mysterium*, 25 V 1967, nr 54, AAS 59 (1967) 568; Instrukcja *Inter Oecumenici*, nr 95.

⁷ Por. IGMR, nr 315; por. w. Kongr. Obrzędów, Instrukcja *Eucharisticum mysterium*, nr 55.

⁸ Por. IGMR, nr 41; por. Const. De Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nr 30, 116.

⁹ Por. IGMR, nr 366.

skiego i Zesłania Ducha Świętego, dotychczas śpiewane przed „Alleluja”, według nowego *Wprowadzenia* należy wykonywać po śpiewie przed Ewangelią¹⁰.

Niech moja modlitwa wzniesie się przed Tobą jak dym kadzidła

Użycie kadzidła podczas celebracji wyraża cześć i modlitwę, czego potwierdzenie odnajdujemy w Piśmie Świętym (Ps 140,2; Ap 8,3). Według *Ogólnego Wprowadzenia* „kadzidła można używać według uznania w każdej formie Mszy św.:

1. podczas procesji na wejście,
2. na początku Mszy do okadzenia ołtarza,
3. w czasie głoszenia Ewangelii,
4. do okadzenia darów chleba i wina złożonych na ołtarzu, krzyża, ołtarza, dalej kapłana i ludu”¹¹.

Nowe *Wprowadzenie* dopowiada w szczegółach przebieg tej czynności. Kapłan, nakładając kadzidło do kadzielnicy błogosławi je znakiem krzyża, nic nie mówiąc. Przed i po okadzeniu należy czynić głęboki ukłon przed osobami lub rzeczami, które się okadza.

Trzema rzutami okadza się (*tribus ductibus thuribuli incensatur*) Najświętszy Sakrament, relikwie Krzyża św., obrazy przedstawiające Chrystusa publicznie czczone, dary ołtarza, krzyż ołtarzowy, księgę Ewangelii, paschał, kapłana i lud.

Dwoma rzutami okadza się (*duobus ductibus incensatur*) relikwie i obrazy świętych publicznie czczone na początku celebracji i z okadzeniem ołtarza.

Jednym rzutem okadza się (*incensatur singulis ictibus*) ołtarz w następujący sposób:

1. jeśli ołtarz jest odsunięty od ściany, kapłan okadza go obchodząc dookoła;
2. jeśli ołtarz nie jest odsunięty od ściany, kapłan przechodząc wzdłuż niego, okadza najpierw prawą, potem lewą stronę.

Jeżeli krzyż jest na ołtarzu lub obok niego, okadza się go przed okadzeniem ołtarza. Natomiast jeżeli jest za ołtarzem, kapłan okadza go, kiedy przed nim przechodzi.

Dary okadza kapłan trzema rzutami lub znakiem krzyża prowadząc trybularz nad darami¹².

Proklamacja Dobrej Nowiny z Ewangeliarza

Odnotowując nowość przepisów podanych w III wydaniu Mszału Rzymskiego w odniesieniu do księgi Ewangelii, którą niedawno otrzymaliśmy w Polsce jako od-

¹⁰ Por. *tamże*, nr 64.

¹¹ *Tamże*, nr 276.

¹² Por. *tamże*, nr 277.

rębną od innych tomów Lekcjonarza Mszalnego, trzeba zaznaczyć, że Ewangeliarz można przed Mszą umieścić na mensie ołtarza. Zauważmy też, że diakon, a w jego braku lektor lub sam prezbiter, przynosi księgę Ewangelii, a nie Lekcjonarz, do prezbiterium w procesji na wejście i składa na ołtarzu¹³. W razie nieobecności diakona podczas Mszy koncelebrowanej, której przewodniczy biskup, Ewangelię może proklamować jeden z koncelebrujących prezbiterów, przed tym jednak prosi biskupa o błogosławieństwo, które otrzymuje w podobny sposób jak diakon¹⁴. Na czas proklamacji Ewangelii wszyscy stojąc winni się zwrócić ku ambonie na znak czci dla słowa Dobrej Nowiny¹⁵. „W czasie uroczystych celebracji Biskup, według uznania [*pro opportunitate*], udziela ludowi błogosławieństwa księgą Ewangelii”¹⁶. Dodajmy, że Ewangeliarz to jeden z bardzo czytelnych znaków obecności Chrystusa w liturgii: „W liturgii bowiem Bóg przemawia do swego ludu, Chrystus w dalszym ciągu głosi Ewangelię, lud zaś odpowiada Bogu śpiewem i modlitwą”¹⁷.

Milczenie częścią akcji liturgicznej

Poważnym niedociągnięciem naszego stylu celebracji jest nadmiar słów oraz brak chwil ciszy i pośpiech spowodowany naruszeniem proporcji między czasem trwania liturgii słowa a liturgii eucharystycznej. W III wydaniu *Institutio Generalis Missalis Romani* kilkakrotnie pojawia się zalecenie milczenia i skupienia, które powinno poprzedzać celebrację i jest jej integralnym elementem¹⁸. Aby wszyscy mogli pobożnie przeżywać święte obrzędy, ciszę należy zachować przed samą celebracją zarówno w kościele jak i w zakrystii. Ogromne znaczenie mają krótkie momenty ciszy podczas liturgii słowa. Należy je zachowywać po pierwszym i drugim czytaniu, a następnie po homilii. Przez ciszę Lud Boży przyswaja sobie słowo Boże i ściśle się z nim łączy.

Kapłani rzadko zachowują przepis dotyczący chwili cichej modlitwy przed Komunią św. Po śpiewie „Baranku Boży”, który towarzyszy łamaniu eucharystycznego Chleba¹⁹, „kapłan cichą modlitwą przygotowuje się do owocnego przyjęcia Ciała i Krwi Chrystusa. Wierni czynią to samo, modląc się w milczeniu [*silentio oran-*

¹³ Por. *tamże*, nr 117 i 172-173.

¹⁴ Por. *tamże*, nr 212.

¹⁵ Por. *tamże*, nr 133, por. *Caeremoniale Episcoporum. Ex Decreto Sacrosancti Oecumenici concilii Vaticani II Instauratum Auctoritate Ioannis Pauli PP. II Promulgatum*, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1995³, nr 74.

¹⁶ IGMR, nr 175.

¹⁷ Const. De Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nr 33.

¹⁸ Por. IGMR nr 45, 55, 56 i 61.

¹⁹ Por. *tamże*, nr 83.

tes]...”²⁰ „Gdy się zakończy rozdzielanie Komunii, kapłan i wierni, stosownie do okoliczności [*pro opportunitate*], przez pewien czas modlą się w skupieniu [*secreto orant*]. Całe zgromadzenie może również odśpiewać psalm lub inną pieśń uwielbienia”²¹.

Zachęty formułowane własnymi słowami

Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego przyznaje kapłanowi-celebransowi możliwość kierowania do wiernych pewnych zachęt, formułowanych własnymi słowami: na początku celebracji, po wstępnym pozdrowieniu, przed czytaniem biblijnymi, przed modlitwą eucharystyczną i na zakończenie – przed rozesłaniem. Tak precyzuje wymóg dotyczący wprowadzenia przed modlitwą eucharystyczną: „Przed prefacją, nigdy zaś podczas samej Modlitwy”²².

Echem patrystycznej interpretacji modlitwy „Ojcze nasz” jest stwierdzenie *Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*: „Modlitwa Pańska zawiera prośbę o chleb codzienny, który przypomina chrześcijanom także Chleb eucharystyczny oraz prośbę o oczyszczenie z grzechów, by święte dary zostały udzielone rzeczywiście świętym”²³.

Znak pokoju

Jak gdyby przedłużeniem prośby: „Odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom”, jest obrzęd przekazania znaku pokoju (*ritus pacis*). Jego sens tak określa *Institutio Generalis Missalis Romani*:

„Kościół modli się o pokój i jedność dla siebie i dla całej ludzkiej rodziny, a wierni przed przyjęciem Sakramentu wyrażają kościelną komunie i okazują sobie wzajemną miłość. Jeśli chodzi o sam znak, przez który pokój ma być przekazywany, winna go określić Konferencja Biskupów zgodnie ze zwyczajami poszczególnych ludów. Wypada jednak, aby każdy z umiarem przekazywał znak pokoju tylko najbliższym znajdującym się osobom”²⁴.

Przekazując znak pokoju – u nas – przez ukłon głowy w stronę sąsiada albo przez podanie ręki; gestom tym powinno towarzyszyć życzliwe spojrzenie, można po cichu powiedzieć: „Pokój Pański niech zawsze będzie z tobą”. Na to życzenie odpowiadamy: „Amen”²⁵. Trzeba stawiać sobie ważne pytanie o autentyczność tego

²⁰ *Tamże*, nr 84.

²¹ *Tamże*, nr 88.

²² *Tamże*, nr 31.

²³ *Tamże*, nr 81.

²⁴ *Tamże*, nr 82.

²⁵ *Tamże*, nr 154.

symbolu i jego wpływ na rzeczywiste relacje między wierzącymi w codziennym życiu. Czy rzeczywiście, a nie w sposób czysto rytualny, zdawkowy i do niczego niezobowiązujący, przekazujemy sobie dar pokoju otrzymywany w Eucharystii ze źródła, jakim jest Jezusowa Ofiara pojednania i Uczta Komunii-zjednoczenia? Warto w tym kontekście pamiętać o słowach zapisanych w *Regule* św. Benedykta: „Nie dawać fałszywego [znaku] pokoju”²⁶. Warto też odnotować uwagę skierowaną pod adresem celebransa: „Kapłan sprawujący Eucharystię może wymienić znak pokoju z tymi, którzy służą przy ołtarzu, jak również «dla właściwej racji» – z kilkoma innymi osobami, ale nie może opuszczać prezbiterium, aby nie zakłócać celebracji”²⁷.

Udzielanie Komunii

Łamanie Chleba przed Komunią według nowego *Ogólnego Wprowadzenia do Mszału* rezerwuje się tylko dla celebransa lub diakona²⁸. Nadzwyczajny szafarz Eucharystii może podejść do ołtarza dopiero po przyjęciu Komunii przez celebransa²⁹. Mówiąc o obrzędach Komunii św., trzeba podkreślić zalecenie dokumentów, aby kapłani podczas każdej Mszy konsekrowali chleb (w kształcie małych krążków zwanych komunikantami lub większych hostii, które można będzie połamać na wiele części i rozdać uczestnikom) w takiej liczbie, by wierni mogli przyjmować Komunię z aktualnie składanej Ofiary. Rozdzielanie hostii konsekrowanych w czasie poprzednich celebracji powinno być wyjątkiem – przechowuje się je w tabernakulum przede wszystkim w tym celu, aby móc udzielać Wiatyku chorym, aby umożliwić (w uzasadnionych okolicznościach) przystąpienie do Komunii poza Mszą św. oraz dla adoracji Chrystusa obecnego w sposób substancjalny poza czasem sprawowania Ofiary. Chodzi tu o czytelność znaku Ofiary i Uczty eucharystycznej. Z tej samej racji zarówno Konstytucja o liturgii³⁰, jak i ostatnie wydanie *Institutio Generalis Missalis Romani* zalecają, aby wierni świeccy częściej mogli przyjmować Eucharystię pod dwiema postaciami – chleba i wina³¹: „Biskup diecezjalny winien określić obowiązujące w jego diecezji normy dotyczące udzielania Komunii pod obiema postaciami, także w kościołach zakonnych i w małych grupach wiernych. Biskupowi powierza się władzę udzielania zezwolenia na Komunię pod obiema postaciami, ilekroć kapłan celebrujący uzna to za stosowne, byleby

²⁶ S. Czerwik, *Liturgia – działanie Bosko-ludzkie. Postulęstwo wobec sacrum i osobista „twórczość” przewodniczącego celebracji*, *Znak* 52 (2000) nr 546, s. 89.

²⁷ IGMR, nr 154.

²⁸ Por. *tamże*, nr 83.

²⁹ Por. *tamże*, nr 162.

³⁰ Const. De Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nr 55.

³¹ Por. IGMR, nr 85.

wierni zostali odpowiednio pouczeni i by wykluczono wszelkie niebezpieczeństwo profanacji Najświętszego Sakramentu, by obrzęd nie stał się przez to trudny do wykonania z uwagi na liczbę uczestników lub z innej przyczyny³².

Zauważmy też cenną innowację w obrzędzie poprzedzającym udzielanie Komunii św.: kapłan, wypowiadając zaproszenie do eucharystycznego posiłku: „Oto Baranek Boży... Błogosławieni, którzy zostali wezwani na Ucztę Baranka”, może trzymać konsekrowaną hostię bądź nad pateną, bądź nad kielichem zawierającym Najświętszą Krew pod postacią wina³³. Trzeba przyznać, że w tym geście kryje się jeszcze bardziej wyraźne „zaproszenie” uczestników do przyjmowania oddzielnie zarówno uwielbionego Ciała Chrystusa-Baranka jak i Jego oczyszczającej Krwi.

Jeśli chodzi o postawę, w jakiej wierni powinni przyjmować Ciało Pańskie, przypomnijmy, iż obowiązują tutaj zarządzenia Konferencji Episkopatu Polski. U nas zasadą jest przyjmowanie Eucharystii wprost do ust i w postawie klęczącej, chyba że uniemożliwiają to ciasnota panująca w miejscu udzielania Komunii lub inne przyczyny. Jeśli natomiast udziela się Komunii pod obiema postaciami, wierni przyjmują ją w postawie stojącej po uprzednim przyklęknięciu lub wykonaniu głębokiego ukłonu na znak czci dla Eucharystii. Doświadczenie wskazuje jednak na stopniowe upowszechnienie się procesji na Komunię i przyjmowanie Ciała Chrystusa w postawie stojącej. Tak przecież udziela Komunii świętej papież podczas swoich pielgrzymek. O procesjonalnym podchodzeniu do Komunii mówi także omawiany dokument: „communicandos, qui de more processionaliter appropinquant”³⁴. W tym miejscu warto też wspomnieć o nowych przepisach, które, być może, niektórych będą bulwersować: według III wydania *Institutio Generalis Missalis Romani* kapłan i usługujący przyklękają przed znajdującym się w prezbiterium Najświętszym Sakramentem tylko po przyjsciu do ołtarza i przed odejściem od niego. Ani usługujący, ani kapłan nie przyklękają, gdy idąc procesjonalnie, przechodzą przed tabernakulum³⁵.

Puryfikacja

Jeśli po przyjęciu Komunii została Krew Pańska, to spożywa się ją zawsze przy ołtarzu³⁶. Po rozdzieleniu Komunii stojąc z boku ołtarza (a nie na środku) albo przy kredensie, oczyszcza się patenę lub puszkę nad kielichem, po czym oczyszcza kielich mówiąc cicho: „Panie, daj nam czystym sercem...” i wyciera go puryfikate-

³² *Tamże*, nr 283.

³³ Por. *tamże*, nr 84.

³⁴ Por. *tamże*, nr 160.

³⁵ Por. *tamże*, nr 274.

³⁶ Por. *tamże*, nr 279.

rzem³⁷. Tylko kapłan, diakon i formalnie ustanowieni akolici są uprawnieni do puryfikacji świętych naczyń podczas lub po Mszy³⁸.

Krótkie ogłoszenia

Po modlitwie po Komunii kapłan przewodniczący liturgii lub ktoś inny może podać krótkie ogłoszenia duszpasterskie. Następnie wskazane jest zakończenie celebracji zwięzłą zachętą, ujmującą główną myśl homilii wskazującą na związek między Eucharystią i codziennym życiem wiernych³⁹.

Nowa edycja Mszału Rzymskiego 2000 przynosi nam jeszcze większe bogactwo ukryte w strukturze obrzędów, co stanowi nie tylko wyraz różnorodności, ale też niesie ze sobą możliwość adaptacji liturgii do duchowych potrzeb zgromadzenia. Dar ten jednak jest wymagający. Każdą celebrację trzeba w szczegółach przemyśleć i przygotować. Zarówno szablonowość, jak i zła improwizacja są przeciwne autentyzmowi liturgii, przestrzega przed tym *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*⁴⁰.

ks. Zbigniew Kobus, Paradyż

II. BŁOGOSŁAWIENSTWO NOWEGO ŹRÓDŁA CHRZCIELNEGO W ŚWIETLE KSIĘGI BŁOGOSŁAWIENSTW

W posoborowej liturgii Kościoła sprawowanie błogosławieństw zajmuje coraz bardziej znaczące miejsce. Wśród sakramentaliów ustanowionych przez Kościół dla dobra Ludu Bożego jawią się one jako czynności liturgiczne, które prowadzą wiernych do uwielbienia Boga i przygotowują do przyjęcia głównego skutku sakramentów, a także uświęcają różne okoliczności ludzkiego życia. Odnowione obrzędy błogosławieństw bogactwem swych treści i swoim znaczeniem wpływają na kształtowanie postaw życia chrześcijan.

W niniejszym artykule pragniemy podjąć tematykę urzeczywistniania się Bożego błogosławieństwa źródła chrzcielnego w liturgii Kościoła i jego znaczenia w życiu Kościoła i poszczególnych ludzi. Przez analizę obrzędu błogosławieństwa chrzcielniczy będziemy chcieli ukazać wpływ obecności i działania Boga Ojca na codzienne życie chrześcijan.

³⁷ Por. *tamże*, nr 163.

³⁸ Por. *tamże*, nr 192.

³⁹ Por. *tamże*, nr 31, 90a

⁴⁰ Por. *tamże*, nr 5, 313.

W naszych rozważaniach posłużymy się najpierw analizą strukturalną. Pozwoli ona na przeprowadzenie dekompozycji tekstów: obrzędów wstępnych, obrzędu przyjęcia kandydatów do chrztu, Liturgii Słowa, modlitwy błogosławieństwa nowego źródła i obrzędów zakończenia. Wydzielimy w ten sposób wyrażenia (syntagmy), dzięki którym wydobędziemy treści dotyczące Boga Ojca zawarte w poszczególnych tekstach. Następnie, posługując się syntezą teologiczno-liturgiczną przeprowadzimy refleksję nad implikacjami pastoralnymi, duchowymi, teologicznymi i liturgicznymi omawianego błogosławieństwa.

Relacje między Bogiem a człowiekiem w obrzędzie błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego

Księga Obrzędów Błogosławieństw zawiera dwa sposoby celebracji obrzędu błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego. Pierwszy sposób celebracji obrzędu obowiązuje, gdy ma być sprawowany chrzest. Drugi zaś wtedy, kiedy nie sprawuje się sakramentu chrztu. Omawiamy tu obrzęd błogosławieństwa, kiedy ma być sprawowany chrzest. Uwzględniamy także różnice, jakie występują w drugiej formie obrzędu. Studiujemy tu relacje między Bogiem a człowiekiem odpowiednio do treści, a według kolejności strukturalno-celebratywnej, rozpoczynając od Obrzędów wstępnych a kończąc na Obrzędach zakończenia.

Obrzędy wstępne

Podczas liturgicznej procesji wejścia, śpiewa się Litanię do Wszystkich Świętych. Wstawiennictwo Kościoła Chwały ma bowiem dla wspólnoty wierzących duże znaczenie duchowe. Błogosławieni Ojca, otrzymali już zbawienie wieczne, które jest celem tej pielgrzymiej drogi. Otwiera się ona dla nowego człowieka w czasie przyjmowania sakramentu chrztu, czyli podczas jego zanurzenia w źródle wody żywej, tryskającej ku życiu wiecznemu.

Błogosławieństwo tu omawiane, służy, jak każde, najpierw uwielbieniu Boga, a później budowie, wzrostowi i umocnieniu wspólnoty. Osoby ochrzczone są bowiem poświęcone Bogu i wchodzą mocą chrztu w powierzone sobie odpowiednie zadania. Mają udział w celebracji życia, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. W ten sposób można powiedzieć, że błogosławieństwo nowego źródła, staje się zewnętrznyznym znakiem włączenia wszystkich wierzących w Chrystusa.

Unoszący się z kadzielnicy dym, który towarzyszy procesji wejścia, potwierdza jedność całego Kościoła pielgrzymującego i Kościoła Chwały. Jak czytamy w Apokalipsie, jest zewnętrznyznym znakiem modlitwy świętych przed tronem Boga. Jest to modlitwa wstawiennicza i prośba o Boże błogosławieństwo dla wspólnoty wierzących zgromadzonej w określonym celu.

W liturgii obrzędów wstępnych wyraźnie zaznacza się trynitarna formuła podzrowienia, która wskazuje na obecność wszystkich Trzech Osób Bożych w obrzędzie. Tak wyraża się też otwartość Boga, Jego niezmierna miłość, obfita łaska i dar jedności dla wszystkich, którzy gromadzą się we wspólnocie wiernych.

Przygotowanie zgromadzonych do udziału w obrzędzie odbywa się w formie pouczenia, które podkreśla znaczenie i wartość sakramentu chrztu św. Proponowany tekst wprowadzenia, brzmi następująco: „Drodzy bracia i siostry, będziemy uczestniczyć w radosnym obrzędzie. Pobożogławimy bowiem dzisiaj nowe źródło chrzcielne i udzielimy tym wybranym sakramentu odrodzenia, aby dostąpili Bożego miłosierdzia i stali się członkami Kościoła, ludu nabytego przez Boga na własność; aby zjednoczyli się z Chrystusem, Pierworodnym spośród wielu braci; aby otrzymali Ducha przybrania i jako dzieci Boże mogli się modlić do Ojca, który jest w niebie”.

Wprowadzenie wyraźnie wskazuje okoliczność zgromadzenia żywej wspólnoty Kościoła. Jest nią udział w radosnym obrzędzie błogosławieństwa nowego źródła. Po błogosławieństwie chrzcielniczy dokona się włączenie do Kościoła wybranych, „aby zjednoczyli się z Chrystusem” i stali się członkami Jego Ciała. To zjednoczenie obfituje w Bożą łaskę. Pozwala ona „dzięki Duchowi przybrania modlić się” ochrzczonym do Ojca o wszelkie błogosławieństwo i łaskę w ich życiu.

Obrzędy wstępne kończy modlitwa, poprzedzona zachętą i chwilą liturgicznego milczenia. W tym czasie, każdy może wypowiedzieć w ciszy swego serca to, co w modlitwie przewodniczący liturgii wyrazi słowami: „Boże, Ty przez sakrament odrodzenia pomnażasz liczbę swoich przybranych dzieci. Spraw, aby wszyscy, którzy odrodzą się w tym zbawczym źródle, życiem i postępowaniem wielbili Twoje imię i pomnażali świętość Kościoła – Matki. Przez Chrystusa Pana naszego”.

Modlitwa ta skierowana jest do Boga Ojca, który przez misterium sakramentu odrodzenia nieustannie pomnaża liczbę swoich dzieci – rodzi je w łonie świętej Matki – Kościoła. To odrodzenie sprawia, że życie przybranych dzieci Bożych zostaje odmienione. Skutki tej przemiany stają się widoczne w ich życiu i postępowaniu. Uzewnętrzniają się także we wdzięczności Bogu i uwielbieniu Jego imienia.

Obrzędy przyjęcia kandydatów do chrztu

Kościół otrzymawszy misję głoszenia Ewangelii i udzielania chrztu zawsze uważał, że według słów Pańskich: „Jeśli się ktoś nie odrodzi z wody i Ducha Świętego nie może wejść do królestwa Bożego”. Dlatego dbając o powiększanie rodziny dzieci Bożych sprawuje obrzęd przyjęcia mając na względzie, że przyjęte dzieci czy dorośli wychowywani byli w chrześcijańskiej wierze, która zmierza do poznania planu Bożego w Chrystusie, by w końcu móc swoim życiem potwierdzić wiarę, w której zostali ochrzczeni.

Po modlitwie rozpoczyna się przyjęcie kandydatów¹. Opuszcza się go, gdy sprawuje się obrzęd błogosławieństwa bez sprawowania sakramentu chrztu.

Szafarz na początku zwraca się do rodziców dziecka lub do dorosłego kandydata z zapytaniem o imię². Kandydat nie jest bowiem kimś anonimowym. Jako osoba zdobywa prawa i obowiązki w społeczności Kościoła³.

Dialog, prowadzony między szafarzem a rodzicami i chrzestnymi, dotyczy prezentacji kandydatów do chrztu oraz złożenia zobowiązań przez rodziców i chrzestnych. Przyjmują oni na siebie obowiązek chrześcijańskiego wychowywania kandydata i umacniają go w wierze. Obrzęd jest zwięzły i niezwykle wymowny. Zarówno szafarz jak i rodzice i chrzestni w imieniu wspólnoty chrześcijańskiej czynią znak krzyża na czole kandydata. Ten znak krzyża wyraża radość przyjęcia wspólnoty chrześcijańskiej. Jednocześnie zamyka pierwszą część obrzędu.

Po raz pierwszy znak Chrystusa Zbawiciela zostaje przyjęty przez kandydata. Nie można pomyśleć o innym goście niż właśnie znak Jezusa Chrystusa-Zbawiciela, do którego wspólnota należy, i która nazywa się Jego imieniem.

Wybrane teksty Liturgii Słowa

Słowo Boże podczas sprawowania obrzędu błogosławieństwa jest podobne do tego, jakie stosujemy przy sprawowaniu chrztu świętego⁴.

W *Księdze Błogosławieństw* znajdujemy odsyłacz do *Księgi Obrzędów Chrztu Dzieci*, która proponuje jedno lub dwa czytania, wybrane ze Starego i Nowego Testamentu⁵.

Teksty ze Starego Testamentu

Proponowane czytania ze Starego Testamentu ukazują wartość i symbolikę wody, która daje życie i oczyszcza. Głęboka symbolika tekstu modlitwy błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego, która zwraca uwagę, na naród wybrany, który szczególne znaczenie przypisywał właśnie wodzie, odnosi się do symbolu życia i pomyślności. Od wody bowiem było uzależnione życie i urodzaj. Wyraźnie to widać przy porównaniu urodzajnej gleby i pustyni. Innym znaczącym obrazem jest tu

¹ *Księga Błogosławieństw* w punkcie 849 odsyła do obrzędów chrztu dzieci lub dorosłych.

² Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1988; *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1992.

³ S. Czerwik, *Sakrament chrztu*, Katowice 1973, s.85.

⁴ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, a także *Obrzędy chrztu dzieci*.

⁵ Wj 17,3-7; Ez 36,24-28; 47,1-9.12; Rz 6,3-5; 8,28-32; 1Kor 12,12-13; Ga 3,26-28; Ef 4,1-6; 1p. 2,4-5.9-10; Mt 22,35-40; 28,18-20; Mk 1,9-11; 10,13-16; 12,28b-34; J 4,5-14; 6,44-47; 7,37b-39a; 9,1-7; 15,1-11; 19,31-35.

woda, wypływająca ze świątyni. Dokądkolwiek ona dotrze, wszystko pozostawi przy życiu i wszystko zostanie uzdrowione⁶.

Przykładem obrazującym tę symbolikę jest lektura z Księgi proroka Ezechiela: „Tak mówi Pan: «Zbiorę was spośród ludów, zbiorę was ze wszystkich krajów i przyprowadzę was z powrotem do waszego kraju, pokropię was czystą wodą, abyście się stali czystymi, i oczyszczę was z wszelkiej zmazy i od wszystkich waszych bożków. I dam wam serce nowe, i ducha nowego tchnę do waszego wnętrza, odbiorę wam serce kamienne, a dam wam serce z ciała. Ducha mojego chcę tchnąć w was i sprawić, byście żyli według moich nakazów i przestrzegali przykazań, i według nich postępowali. Wtedy będziecie mieszkać w kraju, który dałem waszym przodkom, i będziecie moim ludem, a Ja będę waszym Bogiem»” (36,24-28).

W studium biblijnym bierzemy jako pomoc znaczące wyrażenia, które w czasie analizy przybliżą nam wybrany tekst.

Wyrocznia Ezechiela, proroka-kapłana, określa bliżej i motywuje zbawczą ingerencję Boga w życie swego ludu, który źródło prawdziwego życia, znajduje w Nim samym. Wybawienie to jest rzeczywistym darem łaskowości Jahwe. Dzięki specjalnej Jego dobroci następuje gruntowne wewnętrzne odrodzenie.

Bóg wyraża swoją troskę o lud słowami proroka: „Zbiorę was, przyprowadzę, pokropię czystą wodą, abyście stali się czystymi i oczyszczę” (w. 24). Trzeba tu zwrócić uwagę na pewną kolejność dzieł dokonywanych przez Boga względem wybranych. Najpierw mówi o zgromadzeniu rozproszonych⁷. Podobnie jak pasterz gromadzi owce, tak Bóg gromadzi swój lud⁸. Przyprowadza go do owczarni, gdzie jest bezpieczny, a przez obmycie wodą oczyszcza z wszelkiego brudu⁹. Bóg dokonuje tego, przez obmycie swojego ludu wodą czystą. Nie jest to woda zwykła, codzienna, ta woda ma moc oczyszczania z wszelkiej zmazy wszystkich, którzy pojęli łaskę wiary.

Po zgromadzeniu i oczyszczeniu ludu, dokonuje się jego przemiana. Bóg mówi: „Dam wam serce nowe, z ciała, odbiorę serce kamienne” (w. 26). W tym wyrażeniu uwidatnia się stwórcze dzieło oraz jego Stwórcy. Bóg dokonuje zmiany w życiu człowieka aż w takim stopniu, że potrafi utworzyć nowego człowieka¹⁰, prawdziwie żyjącego, przemieniając serca kamienne na serca z ciała¹¹.

⁶ Por. Ez 47,1-9.12.

⁷ Por. Łk 13, 34b „Ile razy chciałem zgromadzić twoje dzieci jak ptak swoje pisklęta pod skrzydła”.

⁸ Por. przypowieść o dobrym Pasterzu J 10, 16.

⁹ Jest to wyraźna aluzja względem zgromadzenia uczestniczącego w obrzędzie błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego.

¹⁰ To wyrażenie jest porównaniem starego człowieka – Adama do nowego człowieka – Chrystusa.

¹¹ Należy pamiętać, że serce uważano w Biblii za siedlisko uczuć miłości i miłosierdzia, siedlisko myśli i całej osobowości człowieka.

Bóg dokonuje swych dzieł mocą Ducha Świętego. Mówi: „Ducha mego tchnę, abyście żyli” (w. 27), Ducha, który w wierzących obiera sobie przybytek i sprawia, że będą żyli według Bożego prawa. Duch Święty jest podstawą wewnętrznej przemiany wszystkich wiernych. Napełnieni Duchem Świętym ochrzczeni odnajdują drogę „nakazów i przykazań”, by „według nich postępować” (w. 27). To doprowadza do zmiany ich mentalności i sposobu bycia. Oczywiście do tego pobudza ich wiara i odpowiedź na Słowo Boże, co wiąże się z zerwaniem z przeszłością i zwróceniem się ku przyszłości i to całkowicie nowej¹².

Owoce takiego odrodzenia jest powrót do żywej ziemi Bożych obietnic na zawsze. Bóg mówi: „Będziecie mieszkać” (w. 28). Ten punkt patrzenia na zbawczą ingerencję Boga jest przekazaną objawioną racją tajemnicy odkupienia, dokonanej później przez Chrystusa. Naród wybrany doskonale wiedział, czym jest tułaczka. Możliwość osiedlenia się, posiadania własnego domu jest sprawą ogromnej wagi. W domu można odnaleźć poczucie bezpieczeństwa, który stanowi przyczółek i twierdzą obroną przed wrogami¹³.

Bóg wypełniając swe dzieło posuwa się jeszcze dalej. Będzie sprawował opiekę nad Izraelem. „Będziecie moim ludem, a Ja będę waszym Bogiem” (w. 28). To stwierdzenie jest wyrazem bezgranicznej miłości Boga do człowieka. Jest to jednocześnie niewątpliwa zapowiedź dzieła zbawienia i odkupienia, które dokona się w Chrystusie.

Teksty z Nowego Testamentu

Teksty Nowego Testamentu proponowane przy obrzędzie zawierają naukę Chrystusa, stanowiącą dopełnienie Starego Testamentu. Przekazują one przyjmującym chrzest pouczenia, nawiązując do przykładu Jezusa, przyjmującego chrzest od Jana. Zawsze jednak ukazują wartość chrztu zanurzającego nas w śmierci Chrystusa i Jego zmartwychwstaniu. Wybrany przez nas z obrzędu tekst, brzmi następująco: „Gdy Jezus umarł, ponieważ był to dzień Przygotowania, aby zatem ciała nie pozostały na krzyżu w szabat, ów bowiem dzień szabatu był wielkim świętem, Żydzi prosili Piłata, aby ukrzyżowanym połamano golenie i usunięto ich ciała. Przyszli więc żołnierze i połamali golenie tak pierwszemu, jak i drugiemu, którzy z Nim byli ukrzyżowani. Lecz gdy podeszli do Jezusa i zobaczyli, że już umarł, nie łamali Mu goleni, tylko jeden z żołnierzy włócznią przebił Mu bok i natychmiast wypłynęła krew i woda. Zaświadczył to ten, który widział, a świadectwo jego jest prawdziwe. On wie, że mówi prawdę, abyście i wy wierzyli” (19, 30b-35).

¹² A. Durak, *Chrześcijańskie wtajemniczenie dorosłych drogą do miłości*, Warszawa 1991, s. 15.

¹³ Por. także Ps 127 (126).

W perykopie ewangelicznej poniższe wyrażenia stają się najgłębszą treścią misterium męki i śmierci Jezusa.

Posłannictwo Ojca wykonało się. „Jezus umarł, a był to dzień Przygotowania” (w. 30b-31). Najwyraźniej zbieżność czasowa z faktem, iż był dzień Przygotowania do obchodów święta Paschy, uwydatnia charakter paschalny męki Jezusa. Mówi o wypełnieniu się Starego Testamentu w życiu i śmierci Jezusa Chrystusa.

Dołączenie w opisie wzmianki o złoczyńcach, którzy „z Nim byli ukrzyżowani” (w. 32b) jest ukazaniem wspólnoty z Ukrzyżowanym. To wyrażenie wydaje się wskazywać na chrzest. Jest on przecież zanurzeniem w męce i śmierci Chrystusa, a więc udziałem w Jego krzyżu, by wraz z Nim powstać do nowego życia¹⁴.

Śmierć krzyżowa przypieczętowała zatem całe dzieło odkupienia. Następuje rutynowa praktyka urzędowego stwierdzenia faktu śmierci: „podeszli do Jezusa i zobaczyli, że już umarł” (w. 33). Odwieczne rozporządzenie Ojca sprawiło, że pluton egzekucyjny nie dopełnił względem Jezusa swych czynności. W ten sposób spełnił się najgłębszy sens Pisma, dotyczący baranka ofiarowanego w dniu Paschy. „Jeden z żołnierzy włócznią przebił Mu bok” (w. 34a). Cios żołnierza, chociaż zadany w innym celu, otwiera szeroko strumień zbawczych łask.

Z przebitego boku „wyłynęła krew i woda” (w. 34b). Są one symbolami obfitości i miłości nowej ery zbawienia. Krew dodaje realizmu. Łączy niejako starotestamentalne ofiary krwawe z ofiarą krzyża. Woda natomiast, nabiera nowego znaczenia nadając ofierze duchowy profil miłości¹⁵.

Obecność przy Chrystusie w czasie Jego męki i śmierci pociąga za sobą obowiązek świadectwa. O tym wszystkim „zaświadczył, który widział, a świadectwo jest prawdziwe” (w. 35). Wyrażenie „który widział”, należy tu szczególnie podkreślić. Stanowi ono swego rodzaju wprowadzenie do błogosławieństwa tych, którzy „nie wiedzieli, a uwierzyli”. Ten, który widział „mówi prawdę, abyście i wy wierzyli” (w.35b). Jest to wskazanie dla wszystkich, którzy pragną zbliżyć się do Chrystusa i mieć dostęp do źródła wytryskującego z boku Chrystusa. W ten sposób przez słuchanie i świadectwo rodzi się wiara¹⁶.

Błogosławieństwo nowego źródła

Teksty Liturgii Słowa pozwalają nam dojrzałej spojrzeć na modlitwę błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego, która następuje po wprowadzeniu przewodniczącego liturgii: „Boże Stwórcu świata i Ojcze wszystkich ludzi, dziękujemy Ci, że pozwalasz nam uroczystie pobłogosławić to źródło, z którego płynie zbawie-

¹⁴ Por. II Modlitwa Eucharystyczna oraz *Obrzędy Chrztu Dzieci*, s. 34.

¹⁵ Por. Prefacja o Najświętszym Sercu Pana Jezusa, nr 48, MR, s. 203*.

¹⁶ Por. Jan Paweł II, Encyklika *Veritatis splendor*, Watykan 1993, s. 5.

nie Twojego Kościoła. Jak po grzechu zamknęła się przed ludźmi brama raju, tak tutaj otwiera się dla nich brama duchowego życia Kościoła. Ci, którzy przychodzą na świat skażeni brudem grzechu pierworodnego, przez obmycie w tej kąpieli stają się czysti i nieskażeni. Strumienie tej wody oczyszczają ich z grzechów i bogactwem cnót użyźniają ich dusze. Stąd tryska woda, która wypływa z przebitego boku Chrystusa, zaspokaja wszelkie pragnienie i daje życie wieczne. Tutaj zapala się pochodnia wiary, której święty płomień rozprasza ciemności umysłu i odsłania odrodzonym niebieskie tajemnice. Wierzący, zanurzeni w tej wodzie, jednoczą się z Chrystusem w Jego śmierci i razem z Nim powstają do nowego życia.

Prosimy Cię, Boże, ześlij na tę wodę płodną moc Ducha Świętego. Jak On osłonił Maryję Dziewicę, aby zrodziła Pierworodnego Syna, tak niech zapłodni łono Kościoła Oblubienicy, aby jako matka zrodził dla Ciebie, Ojcze, wiele dzieci i mieszkańców nieba.

Spraw, Panie, niech ci, którzy odrodzą się z tego źródła, czynami potwierdzają to, co przyrzekać będą przez wiarę; niech życiem okazują godność, którą otrzymają mocą Twojej łaski. Chociaż pochodzić będą z różnych narodów i stron świata, niech po obmyciu w tym życiodajnym źródle staną się braćmi żyjącymi w miłości i wzajemnej zgodzie. Niech jako dzieci naśladowują dobroć Boga Ojca, jako uczniowie strzegą słów Chrystusa Nauczyciela, niech głos Ducha Świętego rozbrzmiewa w nich jak w świątyni. Niech będą świadkami Ewangelii i wykonawcami sprawiedliwości. Niech mocy Chrystusowego Ducha poddają doczesną wspólnotę ludzi, a kiedyś staną się mieszkańcami wiecznego Jeruzalem.

Przez Chrystusa Pana naszego. Amen”.

Z niniejszego tekstu modlitwy błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego wybraliśmy następujące wyrażenia syntagmatyczne:

- Stwórco, Ojcze wszystkich ludzi
- dziękujemy Ci, że pozwalasz pobłogosławić to źródło
- płynie zbawienie (z niego)
- po grzechu zamknęła się brama raju,
- tutaj otwiera się brama życia Kościoła
- skażeni brudem grzechu pierworodnego, przez obmycie kąpieli stają się czysti
- strumienie oczyszczają z grzechów użyźniają ich dusze
- tryska woda, z przebitego boku Chrystusa
- zaspokaja pragnienie i daje życie
- zapala się pochodnia wiary,
- płomień rozprasza ciemności odsłania tajemnice.
- zanurzeni w wodzie, jednoczą się z Chrystusem w Jego śmierci
- powstają do nowego życia.
- ześlij na wodę płodną moc Ducha Świętego.

- ostonił Maryję, zrodziła
- zapłodni łono Kościoła Oblubienicy, aby matka zrodziła dzieci mieszkańców nieba
- spraw, odrodzą się źródła, potwierdzają przyrzekać
- życiem okazują godność, mocą łaski
- po obmyciu życiodajnym źródle staną się braćmi w miłości zgodzie
- naśladują dobroć Ojca
- uczniowie strzegą słów Nauczyciela
- głos w nich
- będą świadkami, wykonawcami
- mocy Ducha wspólnotę ludzi, staną się mieszkańcami Jeruzalem.

Syntagmy stanowią nieodzowną pomoc dla analizy, do której przystępujemy w tym miejscu. Ze względu na wielość tematów i treści oraz porównań biblijnych między wydarzeniami zbawczymi, a także w odniesieniu w celebrowanego wydarzenia i jego przyszłych owoców, omawiamy je według podanej kolejności.

Modlitwa błogosławieństwa jest punktem kulminacyjnym obrzędu błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego. W swojej treści odnosi się do starotestamentalnych działań Bożych jak również dzieł z czasów Nowego Testamentu. Obejmuje także te dzieła Boże, które dokonują się wobec uczestniczących w obrzędzie.

Zgodnie ze strukturą modlitwy następuje inwokacja. Adresatem modlitwy jest Bóg Stwórca i Ojciec wszystkich ludzi. Znana teologiczna, praktyczna zasada przypisywania poszczególnym osobom boskim szczególnych dzieł, jak np. dzieła stwórczego – Bogu Ojcu odkrywa i ukazuje nam Stwórcę wszystkiego ze wskazaniem szczególnego, najdoskonalszego dzieła, jakim jest człowiek. Źródłem istnienia człowieka jest Bóg, jednakże źródłem życia w Bogu dla wierzących jest sakrament chrztu św. Dlatego obrzęd błogosławieństwa nowego źródła jest ukazaniem i przybliżeniem tej wielkiej tajemnicy bliskości między człowiekiem a Bogiem, której symbolem jest nowe źródło chrzcielne.

W tym konkretnym kontekście możemy zrozumieć, dlaczego modlitwa utrzymana jest w tonacji dziękczynienia. Dziękujemy Bogu za wielkie dary Jego dobroci i miłości, zwłaszcza za to, że pozwala pobłogosławić nowe źródło. To przyzwolenie wskazuje na podjętą przez Boga inicjatywę zbawczą względem człowieka, mimo iż grzech przerwał jedność i harmonię, jaka była na początku stworzenia. Tym bardziej w sprawowanym obrzędzie uwydatnia się przywrócona jedność i godność dzieci Bożych, gdy w później sprawowanym sakramencie chrztu dokona się duchowe zrodzenie dzieci Boga.

Nowe źródło chrzcielne staje się dla wspólnoty miejscem mocy, odrodzenia i nowego życia – z niego płynie zbawienie Kościoła. W tym miejscu nasuwają się obrazy biblijne, które analizowaliśmy wcześniej. Obraz wody wypływającej

ze świątyni, która utrzymywała przy życiu i uzdrawiała wszystko, dokądkolwiek dotarła. Tak i woda chrztu jest nośnikiem zbawienia dla Kościoła – wspólnoty ludzi wierzących.

Grzech oddalił człowieka od Boga i sprawił, że zamknęła się brama raju. Biblijna brama utraconego raju oraz symbole cherubów i miecza o połyskującym ostrzu umieszczonego w bramie akcentują bezwzględną niemożność powrotu o własnych, ludzkich siłach do pierwotnego stanu szczęścia oznaczonego obrazem raju.

Wskazując na źródło, porównując obrazy wypływającej wody i zamkniętej bramy, można śmiało powiedzieć, iż to właśnie tutaj otwiera się brama życia Kościoła.

Określenie grzechu jako brudu, zmazy sprawia, że symbol wody staje się czytelny, jako obmywający z tej zmazy grzechu. Jednocześnie woda jest nośnikiem życia. Synonimiczność wody i życia stanowi zasadniczy element ukazujący znaczenie chrztu¹⁷. Zanurzenie w wodzie powoduje oczyszczenie i odrodzenie w Chrystusie, który jest źródłem wody żywej.

Odrodzeni ze źródła wody i z Ducha z Chrystusem powstają do nowego życia. To źródło wody żywej, którym jest Chrystus, jest źródłem wytryskującym ku życiu wiecznemu.

Tak więc łono Kościoła porównane do niepokalanego łona Najświętszej Maryi Panny objęte tym samym działaniem mocy Ducha Świętego sprawia, że odrodzeni z tego źródła narodzili się dla Boga w Kościele jako dzieci światłości. W słowach modlitwy znajdujemy tekst, który można odnieść do śpiewanego w Wigilię Paschalną „Orędzia Wielkanocnego”, które jest wysławianiem Chrystusa – niegasnącego Światła rozpraszającego ciemności nocy. Płonący paschał to zapalona pochodnia wiary. Jej płomień rozprasza ciemności.

Konstrukcja modlitwy błogosławieństwa ukazuje dziękczynienie Kościoła i prośbę wspólnoty, kierując modły do Ojca przez Chrystusa. Dotyczy ona zarówno przedmiotu, jakim jest woda, która ma oczyszczać i odradzać, jak również podmiotu, jakim są ci wszyscy, którzy korzystając z tego źródła będą dostępowali łaski chrztu.

Do uznania pozostawiono wykonywanie po błogosławieństwie śpiewu o charakterze chrzcielnym lub antyfony, wyrażających radość i będących uwielbieniem Boga.

„Nad wodą rozbrzmiewa głos Ojca,
jaśniej chwała Syna,
a miłość Ducha Świętego daje życie”.

¹⁷ Por. teksty biblijne opisujące działanie zbawcze Boga, np. opis potopu, obmycie Namana, cytowany fragment z Księgi Ezechasza, w NT – obmycie i uzdrowienia jako wyzwolenie od kary za grzech.

Ta krótka antyfona w sposób bardzo syntetyczny i przejrzysty ukazuje obrazowo udział wszystkich trzech Osób Bożych w obrzędzie. Widoczne są także w tekście owoce działania Bożego: chwała, miłość i nowe życie.

Następnie przewodniczący liturgii, jeśli jest to przewidziane, okadza źródło.

Opisano powyżej symbolikę kadzidła. Należy jednak dodać, że właśnie kadzidło wyraża tajemnicę śmierci, miłości i ofiary. W Piśmie Świętym czytamy, że takie są modlitwy świętych, jak dym kadzidła, bezinteresowne, wielbiące Boga i Jego wielkość. Jeżeli jednak nie sprawuje się sakramentu chrztu, nie okadza się źródła, lecz dokonuje się obrzędu pokropienia wiernych wodą pobłogosławioną zaczerpniętą z nowego źródła. Ten obrzęd jest okazją do odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych i wyznania wiary w Trójjedyne Boga.

Obrzędy zakończenia

Na zakończenie obrzędu odmawiana jest modlitwa wspólna. Poszczególne wezwania mają formę anamnetyczno-błagalną. Jeśli zaś w czasie obrzędu nie sprawuje się chrztu, to zakończeniem modlitwy wspólnej jest wprowadzenie do modlitwy Pańskiej. Następuje modlitwa „Ojcze nasz”, po zakończeniu której przewodniczący odmawia modlitwę końcową: „Boże, Ty sprawiasz, że dzięki obmyciu wodą przechodzimy ze śmierci do życia. Daj, niech ci, którzy w tej chrzcielnicy zostaną złączeni z Chrystusem w Jego śmierci, będą uwolnieni od grzechów i razem z Nim powstaną z martwych, obleczeni nieskalaną szatą nieśmiertelności. Przez Chrystusa, Pana naszego”.

Ta modlitwa, skierowana do Boga Ojca, ma charakter błagalny. Dotyczy ona przewidzianych zbawiennych skutków dla korzystających z owoców męki Chrystusa. „Przejście ze śmierci do życia” jest wspomnieniem zamkniętej starotestamentalnej bramy raju, która we chrzcie otwiera się szeroko dla wierzących. Złączenie przez chrzest z Chrystusem w Jego śmierci daje błogosławioną nadzieję powstania z martwych i nieśmiertelności.

Obrzęd błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego kończy się udzieleniem zgromadzonemu Kościołowi błogosławieństwa. Może ono odbyć się w trynitarnej formie, ze szczególnym uwzględnieniem ojców dzieci, matek i samych dzieci. Taka formuła przewidziana jest wówczas, gdy błogosławieństwo nowego źródła połączone jest ze sprawowaniem chrztu św. Po modlitwie końcowej następuje błogosławieństwo i pieśń końcowa.

Kościół daje dowód swej wiary przez błogosławieństwo znakiem zbawienia w Chrystusie – krzyżem.

Po błogosławieństwie można wykonać pieśń. Wskazana jest pieśń paschalna lub dziękczynna, np. *Magnificat* – dziękczynienie Bogu za wielkie rzeczy, które nam uczynił.

Wybrane treści teologiczno-liturgiczne błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego

Po omówieniu celebracji, przedstawiamy teologiczno-liturgiczne treści wynikające z analizy obrzędu. Spróbujemy ukazać, jak prezentowane tu treści błogosławieństwa korelują ze Słowem Bożym i wpadają jak ziarno w serce człowieka.

Słownik treści teologiczno-liturgicznych, który został zamieszczony na końcu niniejszego artykułu, umożliwi przedstawienie omawianego obrzędu błogosławieństwa w jego dynamicznym aspekcie treści teologiczno-liturgicznych. Według intensywności powtarzających się w słowniku treści wyrażań, za najobszerniej reprezentowane teologiczne wymiary błogosławieństw trzeba uznać, wymiar: trynitarny, antropologiczny, eklezjalny i ekonomiczno-zbawczy. Naszą uwagę koncentrujemy na przedstawieniu wymiaru trynitarnego i antropologicznego.

Obraz Boga

Sprawowanie obrzędu błogosławieństwa chrzcielnicy należy do całej wspólnoty Kościoła. Kościół bowiem jest żywym organizmem utworzonym przez Boga. Bóg, od którego pochodzi wszelkie błogosławieństwo, pozwala, by ludzie jako wspólnota Kościoła błogosławili Jego imię. Kościół jest mistycznym Ciałem Chrystusa, którego On jest Głową. Pouczony nakazem Zbawiciela, czerpie On od swego Założyciela moc i łaskę, dzięki którym sam staje się błogosławieństwem dla świata. Ponadto Kościół jest świątynią Ducha Świętego, który w Nim zamieszkuje i działa uświęcając Go. Mocą Ducha Świętego Kościół wyraża swoją posługę względem ludzi i świata. Wzywa ludzi do wielbienia Boga, zaprasza do modlitwy o Jego opiekę, zachęca do zasługiwania świętym życiem na Jego miłosierdzie¹⁸.

Choć w omawianym przez nas błogosławieństwie znajdujemy niewiele bezpośrednich odniesień do Trójcy Przenajświętszej w modlitwach czy w Liturgii Słowa, to jednak każde zgromadzenie liturgiczne dokonuje się w imię Boga w Trójcy Jedynej i w to samo imię następuje jego rozesłanie. Nie można zatem nie zauważyć, że w liturgii błogosławieństwa uczestniczą przede wszystkim trzy Osoby Boskie¹⁹.

W wybranym przez nas formularzu błogosławieństwa najczęściej zwracamy się do Boga²⁰. Jeszcze bardziej przybliży nam Boga fakt, że jest On naszym Oj-

¹⁸ Por. WTP nr 9. Odnosząc się do nauki Ojców Kościoła i dokumentów II Soboru Watykańskiego, w tej części Wprowadzenia zostaje przedstawiona wartość i sens błogosławieństwa w życiu Kościoła.

¹⁹ Por. A. M. Triacca, *Nuovo dizionario di liturgia*, Roma 1984, s. 118; A. Cecchinato, *Celebrare la confermazione*, Padova 1987, s. 246-249; A. Durak, *Treści uczestnictwa we Mszy Świętej*, s. 81.

²⁰ Por. LSCh nr 850, MCh n. 853, MWCh nr 848.

cem²¹. Treści teologiczne tych wyrażen odnoszą się do przejawów działania Boga względem człowieka. Odnoszą się one do Boga Trójjedynego i dotyczą Jego atrybutów jako Boga miłosierdzia²² i Boga pokoju²³. Łaska Boża sprawia, że człowiek zostaje przyjęty do wspólnoty Kościoła i dzięki temu może uczestniczyć w życiu wspólnoty i w życiu Boga²⁴. Nieustannie musi on wzrastać i umacniać się tą mocą łaski. W ten sposób człowiek jest zdolny do uczestniczenia w kulcie i do oddawania Bogu czci²⁵. Dzięki Bożej łasce człowiek zbliża się do Boga, przystępując do Niego, jako do Źródła Wszelkiego Błogosławieństwa. To we wspólnocie Kościoła wierzący spotykają Boga łaski w konkretnych przejawach Jego działania. Dokonują się one przez zbawczą interwencję poszczególnych Osób Boskich.

Swoją odpowiednią rolę spełnia Syn Boży działający przez Słowo i obecny jako dar Ojca w sakramentach, które są owocem Misterium Paschalnego. Kościół czerpie z tego daru zwłaszcza w sakramencie Eucharystii, który następnie przetwarza jego działanie, tak iż staje się On błogosławieństwem dla świata. Jako powszechny sakrament zbawienia, Kościół dokonuje dzieła uświęcenia, wraz z Chrystusem Głową, w Duchu Świętym, wielbiąc Ojca. Duch Święty nadaje dynamiczność całości działań Kościoła, a Kościół, realizując swoją posługę, czyni to wszystko mocą Ducha Świętego.

Trzeba zauważyć, że błogosławieństwo jest dziełem nie tylko samego Ojca, ale wszystkich Osób Boskich, a więc i Syna i Ducha Świętego²⁶. Dla pełniejszego obrazu Boga przedstawimy w kolejności obraz poszczególnych Osób Bożych. Przejawy Ich obecności i działania składają się w całość zbawczego działania Boga względem człowieka. Człowiek bowiem jest nie tylko najdoskonalszym dziełem stwórczym Boga, ale przede wszystkim podmiotem Jego zbawczego działania.

²¹ Por. MCh nr 853.

²² Ubogaceniem tematu miłosierdzia odnoszącym się do wymiaru antropologicznego jest dzieło A. Benninga, *Über den Trost. Ein Essay zur Anthropologie und Theologie des Trostes*, Löningen 1990, s. 17 – 35.

²³ *Tamże*; por. K. Becker, *Der Gott der Hoffnung und der Freude*, Freiburg-Basel-Wien 1976, s. 65, gdzie autor pisze na temat korelacji atrybutów Bożych.

²⁴ Por. KK nr 48.

²⁵ Por. J. A. Jungmann, *Sprawowanie Liturgii. Postawy i historia form liturgii*, Kraków 1992, s. 73. W tej części swojej pracy autor odwołuje się do poglądu reprezentowanego przez G. Söhngena, który mówi o mistycznym porządku żywej obecności uwielbionego Chrystusa przez swego Ducha w Kościele za pomocą słowa i sakramentu. Przyjmuje on porządek „mystyczny”, „eklezyjalny” i „sakramentalny” za równoznaczne. Idąc tym torem myślowym należy odnieść ten pogląd także do liturgii sakramentaliów, do których należą błogosławieństwa. Są one przecież kontynuacją porządku sakramentalnego.

²⁶ Por. A. Durak, *Teologia błogosławieństw w ogólności*, Seminare 13/1997, s. 7.

Bóg Ojciec

Wspólnota za pośrednictwem przewodniczącego zwraca się do Boga, Ojca, Pana i Stwórcy. Kościół wzywa pomocy Boga, który jest Ojcem wszystkich ludzi. Tylko On może dopomóc człowiekowi, którego stworzył. Przez swe działanie mocą łaski uzdalnia ludzi, by stawali się uczestnikami w dziele świętych. Świadomy udział w błogosławieństwie ma dopomóc człowiekowi w jego drodze do świętości. Na tej drodze, jak wynika z tekstów, nieodłącznym towarzyszem jest sam Ojciec. Asystencja Boga Ojca nie ogranicza się jedynie do Jego zwykłej obecności. W modlitwie błogosławieństwa wspominamy Ojca szczerze zatroskanego o nas²⁷.

Najczęściej Bóg Ojciec jawi się wspólnocie wiernych jako Bóg dobroci²⁸. Ukazanie dobroci Ojca następuje w części anamnetycznej modlitwy. Wyraża się ono w ukazaniu przejawów Bożej dobroci w historii zbawienia. W modlitwie błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego wspomnienie dobroci Boga wieńczy wezwanie do naśladowania dobroci Ojca. Obraz dobroci Boga jest konieczny nie tylko dla człowieka, ale również dla całego stworzonego świata²⁹.

Innym, często używanym, atrybutem Boga Ojca jest miłosierdzie. W swojej dobroci i miłości, Bóg staje we wspólnocie jako Ojciec bogaty w miłosierdzie³⁰. Miłosierdzie jest owocem miłości. Ojciec okazuje je wszystkim pokoleniom ludzkim, które strzegą Jego praw i nakazów. Podobnie jak omawiana wcześniej dobroć Boga, miłosierdzie Boże ma być wzorem dla postępowania człowieka. Bowiem ci, którzy zostali złączeni z Chrystusem i nazwani wybrańcami, winni dążyć do świadczenia miłosierdzia względem bliźnich i uwielbiać miłosierdzie Boga. Boże miłosierdzie jest przedstawiane przede wszystkim podczas Liturgii Słowa. Koreluje ono wyraźnie z Bożą dobrocią³¹. Bóg będąc ich pełnią zawsze przychodzi z pomocą swojemu ludowi, który tak jak potrafi, każdego dnia stara się świadczyć o Bożym miłosierdziu i Bożej dobroci.

Podczas celebracji liturgii błogosławieństwa zwracamy się w modlitwie także do Boga Świętego³². Wspólnota skierowuje wyznanie świętości do Boga, dając tym samym wyraz najwyższej Jego transcendencji i niedoścignionej doskonałości.

²⁷ Por. MCh nr 853, MWCh nr 848.

²⁸ Por. MCh nr 853.

²⁹ Okazywanie przez Boga dobroci jest jednym ze sposobów Jego komunikowania się z człowiekiem. Postrzeganie dobroci może odbywać się zewnątrz lub wewnątrz. Szerzej na ten temat: T. Schneider, *Znaki bliskości Boga*, Wrocław 1995, s. 7-11.

³⁰ Wymownym obrazem tego jest encyklika Jana Pawła II, *Dives in misericordia*, Roma 1979.

³¹ Por. MCh nr 853.

³² *Tamże*.

Jak wynika z przedstawionych treści, Bóg Ojciec w liturgii błogosławieństwa chrzcielniczy odgrywa ważną rolę. Jego działanie stanowi swego rodzaju *principium* dla działania pozostałych Osób Boskich. Ich rolę w liturgii ukazuje również Katechizm Kościoła Katolickiego, gdy stwierdza: „Ojciec jest uznawany i adorowany jako Źródło i Cel wszelkich błogosławieństw stworzenia i zbawienia; a w swoim Słowie, które dla nas przyjęło ciało, umarło i zmartwychwstało, napełnia nas swoimi błogosławieństwami i przez nie rozlewa w naszych sercach Dar, który zawiera wszystkie dary Ducha Świętego”³³.

Syn Boży

Zanim nadeszła pełnia czasu, wtedy gdy Ojciec zesłał swojego Syna na świat, aby nas zbawił, Ojciec udzielał już błogosławieństwa człowiekowi na znak swego miłosierdzia³⁴. Chrystus natomiast, Syn Boga, stał się wypełnieniem woli Ojca. On udzielił ludziom wszelkiego błogosławieństwa duchowego. Chrystus stał się człowiekiem i uznany za człowieka przywrócił nam utracone przez grzech dziecięstwo Boże.

Podczas sprawowania błogosławieństwa chrzcielniczy Jezus staje we wspólnocie wierzących przede wszystkim jako Ten, który jednoczy i gromadzi³⁵. Kiedy Kościół sprawuje błogosławieństwa Jezus jest obecny pośród swego ludu i w nim działa. On jest Tym, który jednoczy. Kościół sprawując czynności liturgiczne gromadzi się w imię swego Założyciela i Głowy.

W obrzędach wstępnych błogosławieństwa nowego źródła chrzcielniczego celebrans zwraca uwagę zgromadzonych na owoc zjednoczenia z Chrystusem tych, którzy staną się członkami Kościoła w sakramencie chrztu św. Spotykając Chrystusa w tym sakramencie jednoczą się z Nim w Jego śmierci i wraz z Nim powstają do nowego życia.

Podczas liturgii błogosławieństwa spotykamy Chrystusa nauczającego. Zwłaszcza Liturgia Słowa jest rzeczywistym znakiem nauczającego Chrystusa obecnego w samym Słowie, lub w osobie przewodniczącego liturgii. Naucza On nie tylko słowem. Daje nam wzór postępowania przez przykład własnego życia, chociażby przez cierpienie³⁶ i ubóstwo. Jezus staje przed wspólnotą jako niekwestionowany przykład Nauczyciela³⁷.

³³ Por. KKK n. 1082. Takie ukazanie działania Boga wskazuje na ekonomię sakramentalną w dziele zbawczym. Osiągnięcie przez człowieka zbawienia, którego Źródłem i Celem jest Ojciec, wymaga współdziałania Syna i Ducha Świętego. To wskazanie potwierdza podwójny charakter celebracji liturgicznych także i błogosławieństw: działanie zbawcze Boga i współdziałanie w tym dziele człowieka.

³⁴ Por. WTP, 1.

³⁵ Por. OWCh nr 847, MCh nr 853, OZCh nr 874.

³⁶ Por. LSCh nr 850.

³⁷ Funkcja gromadzenia odnosi się do celowości wspólnoty. Chrystus gromadzi po to, aby nauczać. Często w liturgii błogosławieństw spotykamy Jezusa Nauczyciela, por. MCh nr 853.

Duch Święty

Duch Święty, który napełnił apostołów przebywających w Wieczerniku, od owej chwili nie przestaje sprawować opieki nad Kościołem. Staje On u początku życia wspólnoty Kościoła i każdego człowieka. Podobnie jak podczas celebracji sakramentalnych, tak i w czasie sprawowania błogosławieństwa chrzcielniczy, przeżywanie Misterium Boga Ojca i Syna jest dziełem Ducha Świętego. W modlitwie błogosławieństwa jest On określany jako Duch mocy³⁸. Ten sam Duch Święty właśnie na początku publicznej działalności Jezusa wspierał Go swoją mocą³⁹. Każdy człowiek korzystając z tej mocy bardziej zbliża się do Boga. Odrzucając ducha niezdrowej bojaźni, nawiązuje ściślejszy dialog z Bogiem mimo swej ułomności. W akcji liturgicznej wyraźnie zauważamy zawsze działanie mocy Ducha Świętego. W błogosławieństwie chrzcielniczym Duch Święty nazywany jest Bożym nasieniem⁴⁰. To On zapładnia Iono Kościoła i rodzi dla Boga nowe dzieci, nowych mieszkańców nieba, którzy obmyci krwią Chrystusa mają udział w Jego zbawczym dziele⁴¹. To Boże nasienie zasiane w człowieku i przez niego pielęgnowane wzrasta i przynosi paschalne owoce Ducha i łaski już w życiu doczesnym.

Duch Święty jawi się jako ogień rozpalający miłość i jako uosobienie miłości samego Boga. Jego moc sprawia, że z jednej strony sami lepiej poznajemy Bożą miłość, z drugiej zaś pozwalamy Bogu wejść do naszego serca. On je przetwarza na serca nowe, zdolne otrzymać Jego moc⁴². Widać więc, że działanie Ducha Świętego jest działaniem Bożej miłości, daniem człowiekowi udziału w miłości wewnętrznytrinitarnej. Głębia tej miłości Bożej, to miłość Ojca objawiona w Jezusie Chrystusie, sakramencie miłości Ojca i objawiona w Duchu Świętym. Bez Ducha Świętego nie jesteśmy w stanie wejść w głąb tej tajemnicy Boga. Możemy więc to uczynić tylko dzięki Duchowi Świętemu, którego otrzymaliśmy. On, jedność całego Kościoła, sprawia, że wspólnota zgromadzona w imię Trójcy w doskonałej jedności, dąży do osiągnięcia podobnej jedności.

Moc i miłość Ducha Świętego, które osłoniły Maryję⁴³ dały Kościołowi pewność opieki i pomocy. Dzięki tej opiece człowiek wierzący ma przystęp do świętości Boga.

Podobnie jak Ojciec i Syn, Duch Święty obecny podczas sprawowania błogosławieństw ubogaca wierzących swoimi darami. Pierwszy z nich, to dar jedności we

³⁸ Por. MCh nr 853.

³⁹ Por. Łk 4, 14.

⁴⁰ Por. MCh nr 853.

⁴¹ Por. *tamże*.

⁴² Por. *tamże*.

⁴³ Por. *tamże*.

wspólnocie⁴⁴ oraz jedności między sobą należy do darów otrzymanych przez Ducha Świętego. Jednym z darów jest także dar Ducha przybrania⁴⁵. On przenika głębokości Boga samego. Dzięki Duchowi Świętemu możemy wołać do Boga „Abba, Ojczy”. Tylko z pomocą Ducha Świętego możemy powiedzieć, że Jezus jest Panem.

Sprawowanie błogosławieństwa chrzcielnicy jest niewątpliwie sposobnością dokonania przemiany w życiu niejednego człowieka, który dzięki temu obrzędowi będzie potrafił uczynić swoje życie innym, lepszym, by lepiej realizować przykazanie miłości Boga i bliźniego.

Obraz człowieka

Błogosławieństwo chrzcielnicy w swojej anamnetyczno-eulogijnej formule celebratywnej odnosi się do Boga, ale również zawsze ukierunkowane jest także na człowieka, który korzysta z wielkich dobrodziejstw Bożych⁴⁶.

W obrzędzie błogosławieństwa chrzcielnicy człowiek przedstawiony jest w wymiarze wertykalnym, jako dążący do wspólnoty z Bogiem, oraz w wymiarze horyzontalnym, tworząc wspólnotę międzyludzką. Te dwie rzeczywistości przeplatają się i uzupełniają wzajemnie ukazując pełny obraz człowieka i jego człowieczeństwa. W studiowanych tekstach zauważamy wyraźnie relację między Bogiem błogosławiącym i człowiekiem błogosławionym, jak również człowiekiem, który błogosławi Boga.

Pochodnia wiary, nadziei i miłości

W studiowanych tekstach najczęściej zarysowany jest obraz człowieka, który już od samego początku swojego życia jest wezwany przez Boga do wiary. Dokonuje się to za pośrednictwem Kościoła, który jest Mistycznym Ciałem Jezusa Chrystusa. Dzięki łasce wiary, która płynie ze źródła chrzcielniczego, człowiek przez sakramentalne obmycie, staje się przybranym dzieckiem Bożym. We chrzcie zapala się pochodnia wiary⁴⁷, która rozświetlając ciemności grzechu wprowadza człowieka w nowe życie z Bogiem. Wynikające z tego konsekwencje, mają przemożny wpływ, gdy chodzi o życie w zażyłości z Bogiem. Doświadczając Bożej miłości u człowieka rodzi się potrzeba wiary w Tego, który jest źródłem i pełnią miłości. Oznacza to, że człowiek ma trwać we wspólnocie, w wierze, nadziei, w miłości, pokorze i w nauce apostołów⁴⁸. Błogosławieństwo chrzcielnicy jest spotkaniem we

⁴⁴ Por. IV Modlitwa Eucharystyczna, gdzie mowa jest o Duchu Świętym, którego Jezus zesłał od Ojca, jako pierwszy dar dla wierzących, aby ten Duch Święty dalej prowadził Jego dzieło w świecie i dopełniał wszelkiego uświęcenia, MR, s. 329*.

⁴⁵ Por. OWCh nr 847.

⁴⁶ Por. A. Durak, *Teologia błogosławieństw w ogólności*, s. 11.

⁴⁷ Por. MCh nr 853.

⁴⁸ Por. *tamże*.

wspólnocie wierzących z Chrystusem umacniającym naszą wiarę. Wiara rodząca świadectwo czyni człowieka otwartym na słowo Chrystusa, na Jego miłość i prawdę, którą On jest⁴⁹.

Wracający do domu Ojca

Dużą uwagę studiowane teksty zwracają na życie człowieka i jego drogę nawrócenia⁵⁰. Teksty te odwołują się do wspaniałego stanu człowieka po chrzcie św., przez który zostaliśmy ochrzczeni i dzięki któremu staliśmy się członkami Kościoła⁵¹. Otrzymaliśmy wówczas także ducha przybrania⁵². Teksty studiowanych modlitw ukazują przede wszystkim stan człowieka odrodzonego. Żyje on perspektywą, która zmusza do pewnej refleksji nad swoim życiem i postępowaniem. Propozycja zbawienia, którą Bóg nam ukazuje, nie może pozostać bez odpowiedzi. Nawrócenie człowieka ukazuje więc perspektywę zbawczą życia w radości i szczęściu z Bogiem. Stając się na nowo dziećmi Bożymi, modlimy się do naszego Ojca, który mieszka w niebie⁵³.

W tekstach dotyczących nawrócenia spotykamy nie tylko człowieka, który się nawraca, spotykamy także Boga, który oferuje człowiekowi pomoc na drodze powrotu do Niego. Niektóre teksty dotyczące błogosławieństwa chrzcielnicy, wyraźnie odnoszą się do aktywnego działania Boga na rzecz naszego zbawienia. Ukazują one moc oczyszczającą Boga⁵⁴, który w ten sposób obdarza człowieka nowym życiem. Uzdalnia go ona do uwielbienia Bożej świętości, miłości i miłosierdzia⁵⁵. Skutecznie oczyszcza i co najważniejsze wyposaża człowieka w nowe serce i nowego ducha, by mógł żyć⁵⁶. Dar nawrócenia prowadzi do zjednoczenia z Chrystusem. Jest ono owocem nawrócenia, zgromadzeniem wybranych przy Chrystusie zbawiającym.

Tęsknota za przywróceniem stanu pierwotnego szczęścia jest obecna w tekstach związanych z przedmiotami służącymi do sprawowania sakramentów odrodzenia. Teksty te sugerują powstawanie w czystości do nowego życia. Bóg także pragnie oczyszczenia swoich wiernych z grzechów⁵⁷. Łaska nawrócenia budzi w nich nadzieję, że przez odzyskane dziecięctwo Boże odrodzą się do życia z Bo-

⁴⁹ Por. LSCh nr 850.

⁵⁰ Por. OWCh nr 847, MWCh nr 848, LSCh nr 850, MCh nr 853, OZCh nr 874. Na temat tego wymiaru por. także A. Durak, *Zbawcza pedagogia nawrócenia w celebracji nabożeństw pokutnych*, RBL 3/1996, s. 184-193.

⁵¹ Por. OWCh nr 847.

⁵² Por. *tamże*.

⁵³ Por. *tamże*.

⁵⁴ Por. LSCh nr 850.

⁵⁵ Por. MWCh nr 848.

⁵⁶ Por. LSCh nr 850.

⁵⁷ Por. *tamże*, MCh nr 853.

giem, doświadczając miłości Chrystusowej, która ma stawać się coraz bardziej udziałem człowieka ochrzczonego.

Wybierający życie w Chrystusie

Tematem, który pojawia się często w omawianych obrzędach błogosławieństw jest życie. Tchnienie Ducha Świętego napełnia człowieka życiem⁵⁸, aby mógł przyjąć słowa życia i napełnić się mądrością. Człowiek ożywiony, otrzymuje od Boga czas na poprawę swojego życia, by mógł żyć jego pełnią i obfitością. Wszelkiego rodzaju pragnienia zostają zaspokojone działaniem Bożego tchnienia łaski. Dlatego też człowiek pozostaje już nie tylko wezwany, ale jest to jego naturalnym dążeniem, by słowem i życiem świadczyć o Bogu we wspólnocie wierzących i otaczającym go świecie. Docenienie daru życia przejawia się w uwielbieniu Boga sercem i ustami, a także życiem i postępowaniem⁵⁹. Człowiek wezwany jest przez to by swoim życiem okazywał godność jaką został obdarowany przez Boga w Chrystusie, który złożył w ofierze swoje życie, aby ludzie mogli prawdziwie żyć, przechodzić i powstawać ze śmierci do życia⁶⁰. Wyznanie wiary w Chrystusa przez uczestnictwo w błogosławieństwie chrzcielnicy nadaje nowy sens życiu człowieka. Stając się bratem Chrystusa staje się on współdziedzicem królestwa Bożego i zostaje nazwany przybranym dzieckiem Bożym⁶¹. Bycie dzieckiem Bożym stanowi ogromną nobilitację i jednocześnie jest wielkim zobowiązaniem.

Dziedzic Bożej radości i szczęścia

Ważny jest tu także temat radości i szczęścia, które są wewnętrznym owocem miłości. Zadatek miłości człowiek otrzymuje podczas sakramentu chrztu św., którego dotyczy błogosławieństwo nowego źródła chrzcielnego. Uczestnicząc w celebracji tego błogosławieństwa, człowiek wspominając życiodajne obmycie wodą chrztu, ukierunkowuje się na życie w miłości braterskiej i zgodzie. Doświadczając zaś miłości, zostaje ogarnięty Duchem Świętym, dzięki któremu trwa w miłości i staje się jej znakiem⁶².

W celebracji błogosławieństwa chrzcielnicy mówi się też o synostwie Bożym. W sposób wyraźny nawiązuje ono do dwóch kolejnych tematów: adopcji i narodzenia. Stworzenie człowieka nie zakończyło dzieła Stwórcy. Przeciwnie, wraz ze

⁵⁸ Por. LSCh nr 850.

⁵⁹ Por. MWCh nr 848.

⁶⁰ Por. MCh nr 853, OZCh nr 847.

⁶¹ Por. *tamże*.

⁶² Por. MCh nr 853.

stworzeniem rozpoczął się dla człowieka proces usynowienia, który został przez niego utracony w grzechu pierwotnym. Wcielenie Chrystusa i Jego działanie w znakach sakramentalnych otwiera szeroko człowiekowi przystęp do Ojca. Pierwsze narodzenie, to narodzenie wspólnoty Kościoła, a więc zrodzenie ze śmierci Jezusa Chrystusa i mocy Ducha Świętego⁶³. Kolejne narodzenie, to narodzenie człowieka wiary, przez sakramentalne obmycie i moc Ducha Świętego. Ci, którzy dostąpili łaski chrztu, dzięki wierze w Chrystusa są synami Bożymi. Tak jak Duch Święty osłonił Maryję, aby zrodziła Zbawiciela⁶⁴, tak ten sam Duch rodzi jak matka dzieci mieszkańców nieba⁶⁵. Uczestnicząc w sprawowaniu błogosławieństw człowiek otrzymuje szansę refleksji nad tajemnicą swojego życia nadprzyrodzonego. Wraz z narodzinami dla Boga w sakramencie chrztu św. otwiera się dla człowieka brama życia Kościoła, w którym uczestnicząc powstaje do nowego życia⁶⁶. To nowe życie jest życiem mocą Ducha Świętego, życiem pokoju i sprawiedliwości Bożej. Człowiek otrzymuje nowe serce i nowego ducha, by żył dla Boga jako jego dziecko i mógł modlić się do swojego Ojca⁶⁷.

Dziecięctwo Boże zakłada też potrzebę odrodzenia, czyli otrzymanie od Boga zdolności, by móc stać się Jego dzieckiem. Wiąże się to nierozdzielnie z porządkiem sakramentalnym. Odrodzenie człowieka dokonuje się bowiem w sakramencie chrztu św., zwanego także sakramentem odrodzenia⁶⁸. Ludzie odrodzeni w źródle chrzcielnym pomnażają liczbę wybranych, czyli tych, którzy otrzymują Ducha przybrania za synów⁶⁹. Człowiek uczestniczący czynnie w sprawowaniu błogosławieństw Kościoła zbliża się do poznania tajemnicy odrodzenia. Ta zbawcza inicjatywa podjęta przez Boga, może zostać zrealizowana tylko dzięki współpracy człowieka z Bożą łaską. Zbliżając się do źródła odrodzenia, człowiek dostępuje oczyszczenia ze wszystkiego, co go ogranicza i nie pozwala na trwanie we wspólnocie z Bogiem. Bóg oczyszcza i użyźnia duszę człowieka dzięki mocy sakramentalnych znaków wody chrztu i Krwi Eucharystii. Ponadto błogosławieństwo okazuje się drogą wskazującą dostęp do oczyszczającej mocy Bożego działania⁷⁰.

Podsumowując nasze rozważania, należy stwierdzić, że obrzęd błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego stanowi swoisty skarbiec odkrywania relacji mię-

⁶³ Por. LSCh nr 850.

⁶⁴ Por. MCh nr 853.

⁶⁵ Por. *tamże*.

⁶⁶ Por. *tamże*.

⁶⁷ Por. OWCh nr 847.

⁶⁸ Por. *tamże*.

⁶⁹ Por. MWCh nr 848, OWCh nr 847, MCh nr 853.

⁷⁰ Por. MCh nr 853.

dzy Bogiem a człowiekiem. Błogosławieństwo to będąc ściśle związane z przepowiadaniem Słowa Bożego i sprawowaniem sakramentu chrztu św., rzeczywistnia praktyczne odniesienia do konkretnych sytuacji życiowych wspólnoty Kościoła i człowieka. Ukazuje także wielkie możliwości coraz pełniejszego i bardziej świadomego kontaktu człowieka z Bogiem przez uczestniczenie w liturgii Kościoła. Ufamy, że praktyczna realizacja niniejszego studium rzeczywistni się w pogłębieniu postaw wiary. Mamy także nadzieję, że zachęci ona do poszukiwania i duchowego przeżywania treści przedstawionego błogosławieństwa, a przez to do lepszego rozumienia liturgii.

Słownik wyrażen teologiczno-liturgicznych wynikający ze studium⁷¹

Aspekt Trynitarny

BÓG OJCIEC

- Bóg dobroci MCh
- Bóg nasz LSCh
- Bóg pomnażający liczbę wybranych MWCh
- Ojciec wszystkich ludzi MCh
- Stwórca MCh

SYN BOŻY

- Chrystus jednoczący z sobą wybranych OWCh, MCh, OZCh
- Jezus Nauczyciel MK, MCh
- Jezus umarł LSCh
- Jezus umarł w dzień Przygotowania LSCh
- przez Chrystusa (w zakończeniach modlitw)

DUCH ŚWIĘTY

- Duch osłaniający Maryję MCh
- Duch przybrania OWCh
- Duch rodzący dzieci mieszkańców nieba MCh
- Duch Święty MCh
- Duch zapładniający łono Kościoła Oblubienicy MCh

⁷¹ Wykaz skrótów, jakimi posługujemy się w tym słowniku: OBł – *Obrzędy Błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. 1-2, Katowice 1994; LSCh – *Liturgia Słowa błogosławieństwa chrzcielniczy*; MCh – *Modlitwa błogosławieństwa nowego źródła chrzcielniczy*; MWCh – *Modlitwa wprowadzająca do błogosławieństwa chrzcielniczy*; OWCh – *Obrzędy wstępne błogosławieństwa chrzcielniczy*; OZCh – *Obrzędy zakończenia błogosławieństwa nowego źródła chrzcielniczy*; WTP – *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne do „Obrzędów Błogosławieństw”*.

Aspekt Antropologiczny

ADOPCJA

- aby Duch zrodził dzieci mieszkańców nieba (jak matka) MCh
- aby jako dzieci Boże modlili się do Ojca OWCh

MIŁOŚĆ (OFIARNA)

- po obmyciu w życiodajnym źródle staną się braćmi w miłości i zgodzie MCh

DROGA

- zbiorę, przyprowadzę, pokropię czystą wodą, aby stali się czystymi, oczyszczę LSCh
- dzięki obmyciu wodą przechodzimy ze śmierci do życia OZCh

MIŁOŚĆ

- staną się braćmi w miłości MCh

NARODZENIE

- dam wam serce nowe, ducha nowego tchnę, odbiorę wam serce kamienne, dam wam serce z ciała LSCh
- Ducha chcę tchnąć w was, byście żyli LSCh
- tutaj otwiera się brama życia Kościoła (w chrzcie) MCh
- powstają do nowego życia MCh
- ześlij na wodę płodną moc Ducha Świętego MCh
- Duch osłonił Maryję, aby zrodziła MCh
- aby Duch zrodził dzieci mieszkańców nieba (jak matka) MCh

NAWRÓCENIE

- aby stali się członkami Kościoła OWCh
- aby zjednoczyli się z Chrystusem (wybrani) OWCh
- aby otrzymali Ducha przybrania (odrodzeni) OWCh
- aby jako dzieci Boże modlili się do Ojca OWCh
- zanurzeni w zbawczym źródle, życiem i postępowaniem wielbili Ciebie i pomnażali świętość Kościoła – Matki MWCh
- zbiorę, przyprowadzę, pokropię czystą wodą, aby stali się czystymi, oczyszczę LSCh
- dam wam serce nowe, ducha nowego tchnę, odbiorę wam serce kamienne, dam wam serce z ciała LSCh
- Ducha chcę tchnąć w was, byście żyli LSCh
- abyście nakazów przestrzegali i według nich postępowali LSCh
- wtedy będziecie mieszkać LSCh

BIULETYN LITURGICZNY

- będziecie moim ludem, Ja będę waszym Bogiem LSCh
- mówić prawdę, abyście wierzyli (uczeń) LSCh
- skażeni brudem grzechu pierwородnego MCh
- przez obmycie w kąpielii stają się czyści MCh
- strumienie wody oczyszczają z grzechów użyźniają ich dusze MCh
- zapala się pochodnia wiary (tutaj, we chrzcie) MCh
- płomień świecy rozprasza ciemności odsłania tajemnice MCh
- zanurzeni w wodzie, jednoczą się z Chrystusem w Jego śmierci MCh
- powstają do nowego życia MCh
- aby Duch zrodził dzieci mieszkańców nieba (jak matka) MCh
- odrodzą się ze źródła MCh
- życiem potwierdzają to, co będą przyrzekać MCh
- mocą łaski, życiem okazują godność MCh
- po obmyciu w życiodajnym źródle staną się braćmi w miłości i zgodzie MCh
- naśladowują dobroć Ojca (wierni) MCh
- uczniowie strzegą słów Nauczyciela MCh
- będą świadkami (uczniowie)MCh
- będą wykonawcami mocy Ducha (uczniowie)MCh
- tworzą wspólnotę ludzi (uczniowie)MCh
- złączeni z Chrystusem w Jego śmierci OZCh

OCZYSZCZENIE

- zbiorę, przyprowadzę, pokropię czystą wodą, aby stali się czystymi, oczyszczę LSCh
- strumienie wody oczyszczają z grzechów użyźniają ich dusze MCh

ODNOWIENIE

- dam wam serce nowe, ducha nowego tchnę LSCh
- powstają do nowego życia MCh

ODRODZENIE

- aby otrzymali Ducha przybrania (odrodzeni) OWCh
- Boże przez sakrament odrodzenia pomnażasz liczbę wybranych MWCh
- odrodzą się ze źródła MCh
- udzielimy wybranym sakramentu odrodzenia OWCh
- w radosnym dniu pobłogosławimy nowe źródło chrzcielne OWCh

RADOŚĆ-SZCZĘŚCIE

- w radosnym dniu pobłogosławimy nowe źródło chrzcielne OWCh

BIULETYN LITURGICZNY

SERCE

- dam wam serce nowe, odbiorę wam serce kamienne, dam wam serce z ciała
LSCh

SŁOWO BOŻE (PISMO ŚWIĘTE)

- uczniowie strzegą słów Nauczyciela MCh

ŚWIADECTWO

- będą świadkami (uczniowie)MCh
- zaświadczył, który widział, świadectwo jego jest prawdziwe LSCh

UCZENIE (SIĘ)

- będą świadkami (uczniowie)MCh
- będą wykonawcami mocy Ducha (uczniowie)MCh
- głos Boga w nich (w uczniach)MCh
- staną się mieszkańcami Jeruzalem (uczniowie) MCh
- tworzą wspólnotę ludzi (uczniowie)MCh
- uczniowie strzegą słów Nauczyciela MCh

WIARA

- mówi prawdę, abyście wierzyli (uczeń) LSCh
- zapala się pochodnia wiary (tutaj, we chrzcie) MCh

WOLNOŚĆ

- uwolnieni od grzechów powstaną z martwych OZCh

ŻYCIE

- Ducha chcę tchnąć w was, byście żyli LSCh
- po obmyciu w życiodajnym źródle staną się braćmi w miłości i zgodzie MCh
- powstają do nowego życia MCh
- przechodzimy ze śmierci do życia OZCh
- tutaj otwiera się brama życia Kościoła (w chrzcie)MCh
- zanurzeni w zbawczym źródle, życiem i postępowaniem wielbili Ciebie
MWCh
- zaspokajają pragnienie i dają życie (woda) MCh
- życiem okazują godność MCh
- życiem potwierdzają, to co będą przyrzekać MCh

ks. Ireneusz Bochyński